

ZÁKAZ RETROAKTIVITY AKO KEJÚČOVÝ PRINCÍP SPRÁVNEHO TRESTANIA¹

MICHAL MASLEN

Law Faculty, University of Trnava (department of administrative law,
environmental law and financial law), Slovakia

Abstract in original language

Autor príspevku sa zameriava na aplikáciu princípu zákazu retroaktivity pri správnom trestaní. Zohľadňuje judikatúru a doktrínu štrasburských orgánov ochrany práva. Spracováva však zároveň aj postoj správneho súdnictva k uvedenej problematike.

Key words in original language

Retroaktivita, princípy, sankcie, skutok, Rada Európy, súdy, Dohovor, odporúčanie, právny štát.

Abstract

The author of the review focuses on the application of non-retroactivity principle. He also takes into consideration the case law and doctrine of the Strasbourg bodies to the protection of the rights. However he manages to analyze also the attitude of the administrative justice to that issue.

Key words

Retroactivity, principles, sanctions, act, The Council of Europe, courts, The Convention, Recommendation, rule of law.

¹ Tento referát bol vyhotovený v rámci projektu VEGA č. 1/0319/10 "Správne súdnictvo"

Právny systém je formou regulácie spoločenských vzťahov. V oblasti verejného práva upravujú právne normy vzťahy medzi vykonávateľmi verejnej moci a jej adresátmi. Uvedené vzťahy sú vybudované na princípe subordinácie. Vykonávateľ pôsobí vo verejno-mocenskej, nadriadenej pozícii, z ktorej realizuje pravidlá správania a autoritatívne rozhoduje o právnom postavení adresáta, t.j. podriadeného subjektu. Uvedené subjekty nemôžu byť v rámci realizácie verejnoprávnych vzťahov v rovnom postavení, a to najmä preto, že vykonávateľ pri realizácii právnych noriem presadzuje verejný záujem.

Verejný záujem ako právne neurčitý pojem nadobúda konkrétny obsah až v konkrétnom právnom vzťahu. Vzhľadom na jeho neurčitosť stanovuje právna úprava vykonávateľom limity rozsahu a spôsobu konania. Uvedené subjekty totiž svojimi úkonmi zasahujú do sféry subjektívnych práv jednotlivca. Z predmetného dôvodu musia posudzovať svoje úkony z hľadiska požiadaviek právnej úpravy vyjadrených najmä v ústavne zakotvených princípoch. Princípy ako základné architektonické prvky verejnej správy (ale aj sústavy fungovania verejnej moci) kladú dôraz predovšetkým na materiálnu stránku zásahu do sféry práv jednotlivca.¹ Materiálna stránka právneho vzťahu vyjadruje obsah práv a povinností medzi vykonávateľom verejnej moci a jej adresátom. Vzhľadom nato, že právo ako systém regulácie spoločenských vzťahov je spôsobilé na tieto vzťahy pôsobiť najmä smerom do budúcnosti, musí vykonávateľ v rámci realizácie právnych noriem dodržať princípy časovej uplatniteľnosti právnych noriem, teda skúmať otázky retroaktivity.

Druhy retroaktivity

K základným princípom, vymedzujúcim kategóriu právneho štátu, patrí princíp ochrany dôvery občanov v právo a s tým súvisiaci princíp zákazu spätnej účinnosti právnych noriem. Veľmi cennou hodnotou právnej regulácie je práve jej stabilita a predvídateľnosť právnych následkov našich konaní. Avšak „keby zakaždým, keď sa pri obstarávaní svojich záležitostí spolieha na existujúce právo, mal byť človek zabezpečený proti akejkolvek zmene právnych pravidiel, celý náš právny poriadok by navždy skostnatel.“²

¹Zatiaľ čo konkrétne právne pravidlá sa aplikujú metódou všetko alebo nič, pri princípoch sa súčasné použitie nevylučuje. Rozpor princíпов je možný a pri jeho riešení sa prihliada k relatívnej závažnosti každého z nich (napr. princíp ochrany verejného záujmu vs. princíp právne istoty adresáta rozhodnutí verejnej správy). (Skulová, S. Právní princípy dobré správy? Princípy dobré správy, Sborník příspěvků přednesených na pracovní konferenci, Kancelář veřejného ochrance prav, Masarykova univerzita, Brno: 2006, s. 61)

²Fuller, L.L.: Morálka a právo, Praha, Oikoymenh, 1998, s. 60

Právna teória rozlišuje retroaktivitu pravú a nepravú. Nepravá retroaktivita znamená, že platnosť právnych skutočností, vznik právnych vzťahov a ich právne následky, ku ktorým došlo pred účinnosťou nového zákona, sa posúdi podľa práva predchádzajúceho. Pokiaľ však trvá pôvodne vzniknutý právny vzťah aj naďalej, posúdi sa odo dňa účinnosti nového zákona podľa tohto nového zákona i právne následky dotyčného právneho vzťahu, vzniknuté po účinnosti nového zákona. Pravá retroaktivita potom "zahŕňa v podstate dve odlišné situácie", a to po prvé "stav, že nová úprava stanovila vznik (nových právnych) vzťahov pred svojou účinnosťou za podmienok, ktoré až dodatočne zakotvila", a po druhé "novela môže meniť právne vzťahy vzniknuté podľa starej právnej úpravy, a to ešte pred účinnosťou nového zákona".³ Nepravá retroaktivita môže byť definovaná tiež ako aplikácia právneho predpisu na následky vyplývajúce zo situácii vzniknutých po dobu účinnosti predchádzajúcej právnej úpravy.⁴

V oblasti Rady Európy zakotvuje princíp zákazu retroaktivity čl. 7 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej ako „Dohovor“).⁵ Požiadavku zákazu spätnej pôsobnosti právnych noriem zakladá aj čl. 2 odporúčania Výboru ministrov Rady Európy č. (91) 1 o správnych sankciách (ďalej ako „Odporúčanie“).⁶ Ako vyplýva z obsahu uvedených dokumentov, štrasburské orgány ochrany práva sa zaoberajú aj otázkami posudzovania hmotnoprávnej a procesnoprávnej stránky retroaktivity, najmä jej prípustnosti v rámci administratívnoprávnych vzťahov z pohľadu Dohovoru.

³Tichý, L: K časové pôsobnosti novely občanského zákoníku, Právnik, č. 12, 1984, s. 1104

⁴Perlík, D.: Retroaktivita právnych predpisů v komunitárním právu, Linde Praha, 2006, s. 11

⁵Podľa čl. 7 ods. 1 Dohovoru nemožno nikoho odsúdiť za konanie alebo opomenutie, ktoré v čase, keď bolo spáchané, nebolo podľa vnútroštátneho alebo medzinárodného práva trestným činom. Takisto nesmie byť uložený trest prísnejší, než aký bolo možné uložiť v čase spáchania trestného činu.

Podľa odseku 2 nebráni tento článok súdeniu a potrestaniu osoby za konanie alebo opomenutie, ktoré v čase, keď bolo spáchané, bolo trestné podľa všeobecných právnych zásad uznávaných civilizovanými národmi.

⁶Odporúčanie v tejto súvislosti zakotvuje nasledovné pravidlá:

- a) zákaz ukladania správnej sankcie za čin, ktorý v čase, keď bol spáchaný, nebol v rozpore so zákonom,
- b) zákaz ukladania prísnejšej správnej sankcie za čin, ktorý v čase keď bol spáchaný, bolo možné uložiť miernejšiu sankciu (a to ani, ak by to predpisy platné v čase ukladania sankcie umožňovali),
- c) ak po spáchaní správneho deliktu nadobudnú účinnosť predpisy umožňujúce uložiť za správny delikt miernejšie sankcie, zodpovednosť za správny delikt sa bude posudzovať podľa právnej normy, ktorá je výhodnejšia pre zodpovednú osobu (Košičiarová, S. Priestupky a odporúčanie Výboru ministrov č. R. (91) 1 o správnych sankciách. *Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae* - 3/2009, Bratislava : Bratislavská Vysoká Škola Práva, s. 34).

Rovnakými aspektmi retroaktivity sa vo svojej rozhodovacej činnosti zaoberal už aj Európsky súdny dvor. Hmotnoprávne pravidlo možno len výnimočne uplatniť retroaktívne. Takéto retroaktívne uplatnenie je možné iba vtedy, pokiaľ zo znenia, účelu alebo systému tohto pravidla jasne vyplýva, že mu má byť takýto účinok priznaný. V prípade retroaktívneho uplatnenia hmotnoprávneho pravidla musia byť tiež dodržané zásady právnej istoty a ochrany legitímnej dôvery.⁷

Procesnoprávna retroaktivita je v zásade prípustná. Čl. 7 Dohovoru sa z hľadiska zákazu retroaktivity vzťahuje len na aplikáciu hmotnoprávnych noriem, nie aj procesnoprávnych.⁸ Aj podľa ustálenej judikatúry Európskeho súdneho dvora „sa procesné predpisy všeobecne vzťahujú na všetky spory prejednávané v čase nadobudnutia účinnosti týchto predpisov na rozdiel od hmotnoprávnych predpisov, ktoré sa spravidla vykladajú tak, že sa nevzťahujú na skutočnosti existujúce pred nadobudnutím ich účinnosti.“⁹

Princíp zákazu retroaktivity nachádza svoje ústavnoprávne vyjadrenie v čl. 1 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. (ďalej ako „Ústava Slovenskej republiky“).¹⁰ Uvedené ustanovenie označuje Slovenskú republiku za právny štát. Zachovanie princípu zákazu retroaktivity vychádza z požiadaviek materiálneho právneho štátu. Predmetný princíp zaraďuje náuka k tzv. k „všeobecným“ princípom platným bez ohľadu na právne odvetvie, v rámci ktorého sa realizuje právny vzťah. V materiálnom právnom štáte je vylúčené, aby sa prostredníctvom úkonov vykonávateľa verejnej moci vytvárali podmienky obmedzujúce dostupnosť práva priznaného ústavou, zákonom alebo iným všeobecne záväzným právnym predpisom.¹¹ Vykonávateľ verejnej moci nemôže priznať právnej norme retroaktívny účinok, ak by aktom aplikácie práva vylúčil súkromnú osobu spod ochrany ústavou alebo medzinárodnou zmluvou garantovaného práva,

⁷K tomu pozri: Návrhy Generálnej advokátky Eleanor Sharpston, prednesené 25. Septembra 2008 vo veci Hauptzollamt Hamburg-Jonas proti Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb GmbH & Co., Vion Trading GmbH a ZeFuFleischhandel GmbH, sp. zn. C-278/07, C-279/07 a C-280/07, návrh na začatie prejudiciálneho konania podaný na Bundesfinanzhof (Vrchný spolkový finančný súd) v Nemecku.

⁸Svák, J. Ochrana ľudských práv (z pohľadu judikatúry a doktríny štrasburských orgánov ochrany práva). II. rozšírené vydanie. Žilina : Eurokódex, s.r.o., 2006, s. 532

⁹K tomu pozri: Návrhy Generálnej advokátky Eleanor Sharpston, prednesené 25. Septembra 2008 vo veci Hauptzollamt Hamburg-Jonas proti Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb GmbH & Co., Vion Trading GmbH a ZeFuFleischhandel GmbH, sp. zn. C-278/07, C-279/07 a C-280/07, návrh na začatie prejudiciálneho konania podaný na Bundesfinanzhof (Vrchný spolkový finančný súd) v Nemecku.

¹⁰Slovenská republika je zvrchovaný, demokratický a právny štát. Neviaže sa na nijakú ideológiu ani náboženstvo.

¹¹DRGONEC, J.: Súdna tvorba práva ako prostriedok uplatnenia zákona, zabezpečenia spravodlivosti a právnej istoty. Justičná revue, 60, 2008, č. 5, s. 711 – 727.

či slobody. Zákaz retroaktivity v oblasti trestného práva zakotvuje v čl. 50 ods. 6 Ústava SR¹²

Meradlo aplikácie princípu zákazu retroaktivity tak vyjadruje aj princíp legitímneho očakávania prostredníctvom požiadaviek na konzistentnosť praxe a rozhodovacej činnosti orgánov verejnej správy.¹³ Použitie retroaktivity môže teda kolidovať s doterajšou rozhodovacou praxou vykonávateľa verejnej moci. Autor referátu sa chce preto zamerať na dôsledky retroaktivity v rozhodovacej činnosti uvedených subjektov, a to pri správnom trestaní.

Rozhodnutie Achour c. Francúzsko

Dohovor zakazuje najmä rozšírenie pôsobnosti existujúcich trestných činov na skutky, ktoré predtým neboli trestnými činmi. Taktiež ustanovuje zásadu zákazu rozširovania podmienok trestnosti na úkor obvineného, napríklad formou analógie. Trestné činy a im zodpovedajúce sankcie musia byť jasne definované zákonom. Uvedená požiadavka je splnená, ak sa jednotlivец môže predovšetkým zo znenia príslušných ustanovení právneho predpisu a v prípade potreby za pomoci výkladu súdov, či jeho konanie a opomenutie bude napĺňať predpoklady na vznik trestnej zodpovednosti.¹⁴

Inštitútom pravej retroaktivity argumentoval sťažovateľ v prípade Achour c. Francúzsko.¹⁵ V danom prípade bol kľúčovým z pohľadu zákazu retroaktivity inštitút recidívy. Sťažovateľ bol právoplatne odsúdený za trestný čin obchodovania s narkotikami v roku 1984. Za uvedený čin vykonal trest odňatia slobody v rozsahu trvania 3 rokov. Z výkonu trestu sťažovateľa prepustili koncom roka 1986. Následne bol v priebehu roka 1995 usvedčený z ďalších drogových trestných činov. Rozhodnutiami zo 14. apríla 1997 a z 25. novembra 1997 bol trestným súdom v Lyone a odvolacím súdom odsúdený podľa čl. 225-37 francúzskeho trestného zákona s odvolaním sa na čl. 132-9 toho istého zákona, za recidívu.

¹² Trestnosť činu sa posudzuje a trest sa ukladá podľa zákona účinného v čase, keď bol čin spáchaný. Neskorší zákon sa použije, ak je to pre páchatel'a priaznivejšie.

¹³K tomu pozri: Dienstbier, F. Zásada legitímneho očakávání v činnosti veřejné správy, Principy dobré správy, Sborník příspěvků přednesených na pracovní konferenci, Kancelář veřejného ochrance prav, Masarykova univerzita, Brno: 2006, s. 111 - 115

¹⁴K tomu pozri: rozhodnutieCantoni v. Francúzsko, zo dňa 15. novembra 1996, § 29 správy o rozsudkoch a rozhodnutiach v roku 1996.

¹⁵Rozhodnutie z 29. marca 2006, č. sťažnosti 67335/01

Čl. 132-9 francúzskeho trestného zákona umožňoval súdu uložiť páchateľovi skutku trest v rozsahu dvojnásobnej výšky trestnej sadzby. Rozsah časovej limitácie recidívy rozšíril tento predpis na obdobie 10 rokov, oproti predchádzajúcim 5 rokom. Podmienkou na vznik recidívy bolo spáchanie skutku v lehote 10 rokov od ukončenia predchádzajúceho výkonu trestu alebo v lehote 10 rokov pred účinnosťou tejto úpravy (ten years from the expiry of the previous sentence or of the time allowed for its enforcement). Nové právne predpisy nadobudli účinnosť dňa 1. marca 1994 a boli teda použiteľné, keď sťažovateľ spáchal nové trestné činy v priebehu roka 1995.

V dôsledku predmetných skutočností bolo v danom prípade problémom, či princíp vymedzenia trestného činu a trestu zaň len na základe práva ostal zachovaný.¹⁶ Súd v predmetnom prípade zisťoval, či text zákonného pravidla podľa čl. 132-9 francúzskeho trestného zákona spĺňal vo svetle dotknutej judikatúry požiadavky prístupnosti a predvídateľnosti v čase. Zjednodušene povedané – mohol sťažovateľ po účinnosti novej právnej úpravy trestného zákona predpokladať uloženie prísnejšej sankcie?

Problémom z hľadiska princípu zákazu retroaktivity by bolo, ak by sťažovateľ spáchal ďalší trestný čin v období roka 1991 až 1. marca 1994, teda pre účinnosťou novej právnej úpravy a bol by považovaný za recidivistu podľa nového znenia čl. 132-9 francúzskeho trestného zákona. V takomto prípade by šlo o pravú retroaktivitu. Sťažovateľ neuplatňoval svoje ústavne zakotvené práva. Naopak konal protiprávne a bol s možnými následkami svojich činov oboznámený ešte pred spáchaním ďalšieho skutku. V uvedenom zmysle Európsky súd pre ľudské práva nekonštatoval porušenie čl. 7 Dohovoru. Francúzske orgány neaplikovali hmotnoprávne pravidlo retroaktívne. Z obsahu právnej úpravy vyplývali jasné a určité predpoklady vzniku zodpovednosti skôr, než sťažovateľ spáchal skutok, za ktorý bol odsúdený.

Rozhodnutie Taylor c. Spojené kráľovstvo

¹⁶Dohovor v čl. 7 ods. 1 používa formuláciu: „Nikoho nemožno odsúdiť za konanie alebo opomenutie, ktoré v čase, keď bolo spáchané, nebolo podľa vnútroštátneho alebo medzinárodného práva trestným činom. Takisto nesmie byť uložený trest prísnejší, než aký bolo možné uložiť v čase spáchania trestného činu.“ Štrasburské orgány ochrany práva interpretujú pojem vnútroštátne právo z hľadiska kvality a obsahu právnej úpravy dotknutého štátu. Neobmedzujú sa preto na rýdzo formálny prístup. Založenie trestnosti činu môže na základe uvedeného vyplývať nielen zo zákona, ale napríklad aj zo súdneho precedensu. (k tomu pozri: Svák, J. Ochrana ľudských práv (z pohľadu judikatúry a doktríny štrasburských orgánov ochrany práva). II. rozšírené vydanie. Žilina : Eurokódex, s.r.o., 2006, s. 523)

Rozhodnutie sa zaoberá otázkou vzťahu retroaktivity práva a trestnej zodpovednosti. Predmetnú otázku analyzuje rozhodnutie v nadväznosti na dĺžku konania, kvalifikáciu skutku a vek páchatel'a skutku.

Dňa 25. marca 1997 bol sťažovateľ spolu s mladistvým C. zatknutý pre podozrenie z účasti na činoch zodpovedajúcich krádeži prsteňa a ublíženiu na zdraví jedenásťročnému chlapcovi. Následkom tohto konania mala obeť upadnúť do bezvedomia a zotrvať v zdravotníckom zariadení v dĺžke troch dní. Obeť sa zotavovala z hematómov na tvári hlave a iných častiach svojho tela. V čase spáchania skutku mal sťažovateľ 14 rokov a 24 dní. Po prepustení na kauciu bol sťažovateľ dňa 3. apríla 1997 formálne obvinený z trestného činu lúpeže podľa § 8 ods. 1 zákona o krádežiach z roku 1968.

V následných častiach sa rozhodnutie zaoberá otázkami právomoci súdu pre mladistvých a súdu Koruny, a to v závislosti od zmeny veku sťažovateľa v priebehu trestného konania. Nadobudnutím 15. roku veku sťažovateľa konštatoval súd pre mladistvých nedostatok kompetencie vec prejednať. Preto ju postúpil súdu Koruny.¹⁷ Po vykonanom dokazovaní súd Koruny odsúdil sťažovateľa na trest 18 mesiacov detencie v nápravno-výchovnom zariadení pre mladistvých. Proti rozhodnutiu súdu Koruny sa sťažovateľ odvolal a tvrdil nezákonnosť rozhodnutia. Argumentoval dosiahnutím veku 15 rokov v priebehu konania. Dosiahnutie veku ako právna skutočnosť nezakladala súdu možnosť uložiť sťažovateľovi inú sankciu, ako mu bolo možné uložiť v čase spáchania skutku. Odvolanie sťažovateľa súd zamietol.

Sťažovateľ sa obrátil na Európsky súd pre ľudské práva s tvrdením porušenia čl. 7 Dohovoru. Chybou súdu a orgánov činných v trestnom konaní nebol súdený ako štrnásťročný. Uvedené malo význam z hľadiska sankcie, ktorá mu mala byť uložená. Štrnásťročnému páchatel'ovi mohlo byť uložené opatrenie ochranného dohľadu. Porušením čl. 7 Dohovoru zakladal sťažovateľ dôvodnosť svojho podania, meritom ktorého bola náhrada škody v zmysle čl. 5 ods. 5 Dohovoru.¹⁸

Súd dospel k záveru, že sťažovateľ, v čase spáchania skutku vo veku 14 rokov, bol pôvodne obvinený z činu lúpeže. Bol usvedčený z tohto činu a mohol byť zverený právomoci súdu Koruny pred dosiahnutím 15. roku veku.¹⁹ Z uvedeného dôvodu sa preto podľa názoru Súdu nemohol

¹⁷Sťažovateľ nadobudol 15 rokov veku dňa 1. marca 1998. 13. marca 1998 nadobudol súd pre mladistvých presvedčenie o nedostatku právomoci na prejednanie veci a uloženie sankcie. Uvedenú vec preto v zmysle § 37 zákona o konsolidácii otázok jurisdikcie, praxe a postupu pred súdmi nižších inštancií postúpil súdu Koruny.

¹⁸Každý, kto bol obeťou zatknutia alebo zadržania v rozpore s ustanoveniami tohto článku, má nárok na odškodnenie.

¹⁹Tu sa Súd odvolal na § 53 zákona o deťoch a mladistvých z roku 1933.

sťažovateľ odvolať na čl. 7 Dohovoru. Nemohol preto tvrdiť, že nemohol predpokladať prísnejšiu sankciu, a to s odvolaním na závažnosť obvinenia, ktoré mu bolo vznesené v počiatku konania a jasnosť formulácie pravidiel podľa zákona o deťoch a mladistvých z roku 1933.

Obvinenie z lúpeže britské orgány neskôr prekvalifikovali na krádež. Súd považoval za nesporný fakt neprípustnosti uloženia trestu detencie, ak by bol sťažovateľ odsúdený pred dovŕšením 15. roku veku. Avšak ustanovenia dotknutých právnych predpisov jasne precizovali riešenie procesnej situácie, ak sa „nedospelý“ obvinený počas priebehu konania presunie z jednej vekovej kategórie do inej. Sťažovateľ sám prispel k dĺžke trvania konania. Bol britskými orgánmi riadne poučený a aktívne uplatňoval záruky ochrany práva na spravodlivý proces. Súd sa preto nestotožnil s tvrdeniami sťažovateľa a jeho sťažnosti nevyhovel.

Podľa názoru autora bolo zachovanie princípu zákazu retroaktivity v danom prípade viazané na zachovanie ostatných čiastkových záruk. Ak by britské orgány sami vlastným pričinením neodôvodnene sťažovali postup konania a uložili páchatelovi prísnejší trest, ako mu bolo možné uložiť v čase spáchania skutku, šlo by o rozpor s princípom zákazu retroaktivity. V predmetnom prípade však orgány verejnej moci uplatnili procesné pravidlo. Sťažovateľ, resp. jeho zástupcovia mali možnosť poznať obsah právnej úpravy už v počiatku konania. Postup zvolený britskými orgánmi zároveň zachoval ustálený prístup k princípom konania vyjadrený najmä v rozhodovacej činnosti súdov.

Rozhodnutie O'Carroll c. Spojené kráľovstvo

Predmetom rozhodnutia v uvedenej veci bol výklad čl. 7 Dohovoru. Sťažovateľ spáchal tri skutky spočívajúce v dovoze fotografií dokumentujúce nahé telá maloletých osôb. Za uvedené konanie ho dňa 17. júla 2002 súd Koruny v Southwarku odsúdil za vedomé vyhýbanie sa zákazu dovozu materiálov podľa § 170 ods. 2 zákona o colnom a daňovom konaní z roku 1979. Colným vyhlásením sťažovateľ deklaroval, že nedováža zakázaný materiál. Sťažovateľ bol dňa 9. augusta 2002 odsúdený na trest odňatia slobody v trvaní 9 mesiacov. 11. októbra 2002 vyhovel samosudca jeho žiadosti odvolať s odôvodnením rozsahu uloženého trestu. Samotné odvolanie sudca zamietol s odkazom na čl. 7 Dohovoru, v zmysle ktorého bol čin dostatočne a presne formulovaný. Odvolaniu sťažovateľa vyhovel Odvolací súd (The Court of Appeal) dňa 26. novembra 2002. Neuložil sťažovateľovi žiadny alternatívny trest, avšak sťažovateľ ostal zaviazaný povinnosťou registrovať sa ako odsúdený z trestného činu.

Po neúspechu na vnútroštátnej úrovni sa sťažovateľ obrátil na Európsky súd pre ľudské práva. Tvrdil nezákonnosť rozhodnutia o odsúdení spočívajúcu v neurčitosti znenia zákonného ustanovenia. Namietal rámcovú formuláciu § 170 ods. 2 zákona o colnom a daňovom konaní z roku 1979. Znenie zákona o colnom a daňovom konaní podľa sťažovateľa neurčovalo konkrétne skutok, za ktorý bol odsúdený. Aplikáciou uvedeného súd Koruny priznal podľa sťažovateľa § 170 ods. 2 zákona o colnom a daňovom konaní retroaktívny účinok. Odsúdeniu sťažovateľa mal preto absentovať relevantný právny základ, t.j. hmotnoprávny predpoklad vzniku zodpovednosti.

Európsky súd pre ľudské práva sa s uvedenou argumentáciou nestotožnil. Primárnym účelom čl. 7 Dohovoru je zabrániť retroaktívite trestnej úpravy a trestania. Čl. 7 Dohovoru naráža na rovnaký koncept, ako Dohovor na iných miestach používajúc termín „právo“ alebo „rozhodovacia činnosť“. Zdôrazňuje predovšetkým prístupnosť práva a jeho predvídateľnosť.²⁰ Súd zdôraznil, že § 170 ods. 2 dotknutého zákona nadobudol účinnosť v roku 1970. Z uvedeného dôvodu bolo znenie ustanovenia prístupné a predvídateľné. Otázka retroaktívneho účinku pri aplikácii predmetného ustanovenia neprichádzala preto do úvahy. Otázku neurčitosti ustanovenia postavil Súd do kontrastu s rýdzo rigidným prístupom k úprave trestnej zodpovednosti. Vyjadril postoj, že uvedenú oblasť právnej úpravy nemôžu súdy interpretovať bez ohľadu na spoločenský vývoj.

Autor referátu však potrebuje poukázať na skutočnosť, že nie je „najšťastnejším“ riešením upravovať otázky vzniku zodpovednosti za protiprávny čin formou úvahy súdu. Štrasburské orgány ochrany práva posudzujú dodržanie záruk ochrany práva na spravodlivý proces v závislosti od jednotlivosti prejednávaneho prípadu. Uvedený postup bol podľa názoru autora v súlade s princípom zákazu retroaktivity aj z dôvodu odlišnej konštrukcie britského právneho systému, ktorý zdôrazňuje význam súdnej tvorby práva.

Pohľad správneho súdnictva na princíp zákazu retroaktivity

Zákazom retroaktivity pri správnom trestaní sa zaoberal aj Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej ako „Najvyšší súd“) v konaní č. 5Sž/20/2010. Najvyšší súd je v konaní podľa článku 46 ods. 2 Ústavy SR pri preskúmaní zákonnosti rozhodnutí orgánov verejnej správy

²⁰K tomu pozri: rozhodnutie O'Carroll c. Spojené kráľovstvo

zodpovedný za to, že preskúma zákonnosť uloženej sankcie na základe princípov materiálneho právneho štátu.²¹

V uvedenom prípade Najvyšší súd posudzoval zákonnosť postupu Rady pre vysielanie a retransmisiu (ďalej ako „Rada“). Vo svojom rozhodnutí Najvyšší súd odkazuje na dve rozhodnutia Rady. Prvým vo veci č. RP/3/2010 z 12. januára 2009 za porušenie zákona uložila Rada navrhovateľovi pokutu vo výške 3.320 eur a 670 eur. Rozhodnutie bolo rozsudkom Najvyššieho súdu, č. k. 3SŽ/6/2010-27 zo dňa 13. mája 2010 zrušené podľa § 250l ods. 2 zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej ako „OSP“)²² v spojení s § 250j ods. 2 písm. e) OSP²³ a vec bola vrátená Rade na ďalšie konanie z dôvodu aplikácie nesprávneho právneho predpisu, keď na zistený skutkový stav odporkyňa mala aplikovať zákon č. 308/2000 Z. z. v znení účinnom v čase, kedy sa posudzovaný skutok stal, t. j. ku dňu 26.09.2009.

Rada vo veci znovu rozhodla rozhodnutím č. RP/44/2010 zo dňa 14. septembra 2010 a súc viazaná právnym názorom najvyššieho súdu (§ 250r OSP²⁴), na predmetné konanie použila zákon č. 308/2000 Z. z. účinný v čase odvysielania predmetného programu, t. j. dňa 26. septembra 2009, ktorým navrhovateľovi opätovne uložila pokutu vo výške 3.320 eur, za porušenie povinnosti ustanovenej v § 20 ods. 3 zákona č. 308/2000 Z. z.²⁵ a pokutu vo výške 670 eur za porušenie povinnosti ustanovenej v § 20 ods. 4 zákona č. 308/2000 Z. z.²⁶. Navrhovateľ v podanom opravnom prostriedku

²¹ Pozri: Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 5SŽ/20/2010, zo dňa

²² Pokiaľ v tejto hlave nie je ustanovené inak, použije sa primerane ustanovenie druhej hlavy s výnimkou § 250a (Žalobca musí byť zastúpený advokátom, pokiaľ nemá právnické vzdelanie buď sám, alebo jeho zamestnanec (člen), ktorý zaňho na súde koná; to neplatí vo veciach, v ktorých je daná vecná príslušnosť okresného súdu, alebo ak ide o preskúmanie rozhodnutia a postupu vo veciach zdravotného poistenia, sociálneho zabezpečenia vrátane nemocenského poistenia, dôchodkového zabezpečenia, štátnych sociálnych dávok, sociálnej pomoci a poistenia v nezamestnanosti, aktívnej politiky trhu práce a garančného fondu, poskytovania zdravotnej starostlivosti, vo veciach priestupkov a vo veciach azylu a doplnkovej ochrany.).

²³ Súd zruší napadnuté rozhodnutie správneho orgánu a podľa okolností aj rozhodnutie správneho orgánu prvého stupňa a vráti vec žalovanému správneho orgánu na ďalšie konanie, ak po preskúmaní rozhodnutia a postupu správneho orgánu v medziach žaloby dospel k záveru, že v konaní správneho orgánu bola zistená taká vada, ktorá mohla mať vplyv na zákonnosť napadnutého rozhodnutia.

²⁴ Ak súd zruší rozhodnutie správneho orgánu, je správny orgán pri novom prejednaní viazaný právnym názorom súdu.

²⁵ Programy alebo iné zložky programovej služby, ktoré by mohli ohroziť fyzický, psychický alebo morálny vývin maloletých alebo narušiť ich duševné zdravie a emocionálny stav, sa nesmú vysielat' v čase od 6.00 h do 22.00 h.

²⁶ Na základe klasifikácie programov podľa vekovej vhodnosti sú vysielateľ televíznej programovej služby a poskytovateľ audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie povinní

namietal, že na napadnuté rozhodnutie Rada použila zákon, ktorý bol v čase rozhodnutia neúčinným.

K opravnému prostriedku navrhovateľa zaujal Najvyšší súd nasledovné stanovisko. V prvom rade odvodil svoju právomoc od § 250i ods. 2 OSP.²⁷ Citované ustanovenie je podľa súdu faktickou transpozíciou požiadavky „plnej jurisdikcie“ ako atribútu práva na spravodlivý proces. Rada uložila navrhovateľovi sankciu podľa § 67 ods. 3 písm. c) zákona č. 208/2000 Z.z. Toto ustanovenie v spojení s § 20 ods. 4 zákona č. 208/2000 Z.z. vytvára skutkovú podstatu správneho deliktu, na základe ktorého je možné uložiť vysielateľovi televíznej programovej služby v rozmedzí od 663,- Eur do 66.387,- Eur. Zákonodarca však zákonom č. 498/2009 Z.z. účinným ku dňu 15.12.2009 novelizoval § 67 ods. 3 písm. c) zákona č. 308/2000 Z.z. a do ustanovenia vložil povinnosť podľa § 20 ods. 4 zákona č. 308/2008 Z. z. , t.j. povinnosť zaviesť a uplatňovať na ochranu maloletých pri vysielaní jednotný systém označovania ustanovený podľa osobitného predpisu (ďalej len "jednotný systém označovania"). Rada pritom uložila navrhovateľovi pokutu podľa zákona účinného ku dňu 13. mája 2010 za skutok spáchaný 26. septembra 2009. Správny orgán preto uložil navrhovateľovi sankciu za nesplnenie povinnosti, ktorú mu zákonná úprava v čase spáchania skutku neukladala.

Poukazujúc na záruky obsiahnuté v čl. 6 a 7 Dohovoru a zásady Odporúčania Výboru ministrov Rady Európy č. (91) 1, konštatoval Najvyšší súd, že konanie Rady nemalo oporu v zákone. Rada priznala retroaktívny účinok hmotnoprávnemu pravidlu, ktoré v čase spáchania skutku neexistovalo. Svoje rozhodnutie založil Najvyšší súd na princípe materiálneho právneho štátu vyjadreného v čl. 1 ods. 1 Ústavy SR. Keďže povaha správneho trestania sa približuje povahe trestnoprávneho postihu odôvodnil zároveň Najvyšší súd svoj právny názor čl. 50 ods. 6 Ústavy SR²⁸, ktorý možno primerane aplikovať na správne trestanie. Uvedené rozhodnutie reaguje aj na iné vady konania. Z pohľadu záujmu referátu sa však jeho autor zameral predovšetkým na požiadavky princípu zákazu retroaktivity.

na ochranu maloletých zaviesť a uplatňovať jednotný systém označovania ustanovený podľa osobitného predpisu^{28a}(ďalej len "jednotný systém označovania").

²⁷ Ak správny orgán podľa osobitného zákona rozhodol o spore alebo o inej právnej veci vyplývajúcej z občianskoprávných, pracovných, rodinných a obchodných vzťahov (§ 7 ods. 1) alebo rozhodol o uložení sankcie, súd pri preskúvaní tohto rozhodnutia nie je viazaný skutkovým stavom zisteným správnym orgánom. Súd môže vychádzať zo skutkových zistení správneho orgánu, opätovne vykonať dôkazy už vykonané správnym orgánom alebo vykonať dokazovanie podľa tretej časti druhej hlavy.

²⁸ Trestnosť činu sa posudzuje a trest sa ukladá podľa zákona účinného v čase, keď bol čin spáchaný. Neskorší zákon sa použije, ak je to pre páchatel'a priaznivejšie.

Záver

Non-retroaktivita je esenciálnym dôsledkom princípu zákonnosti. Dáva nám odpoveď na otázku zodpovednosti a postihu subjektu.²⁹ Prístup Rady Európy a Európskej únie je jednoznačný, t.j. odmietavý k hmotnoprávnej retroaktivite. Naopak procesná retroaktivita je v zásade prípustná a nevylučuje ju ani Dohovor.

V krajinách common-law zastáva rovnaký prístup k princípu zákazu retroaktivity moc zákonodarná. Odlišná je však pozícia justície ako právotvorcu. Spôsobilosť „vykonštruovať“ trestný čin alebo správny delikt³⁰ zo sebou vždy nesie náznak retroaktivity.³¹ Dohovor umožňuje založiť zodpovednosť za protiprávny čin vyplývajúci zo súdneho precedensu. Na druhej strane uvedený prístup je v stredoeurópskych podmienkach nerealizovateľný. Úlohou súdov je predovšetkým podrobne skúmať časový účinok právnej normy.

Súdna judikatúra a právna náuka implikuje princíp zákazu retroaktivity z princípu materiálneho právneho štátu. V prípade ak vykonávateľ verejnej moci (a špeciálne súd) zistí retroaktívny účinok aplikovanej právnej normy je podľa názoru autora referátu v prvom rade viazaný ústavne zakotvenými pravidlami materiálneho právneho štátu. To znamená, že by mal tento účinok odmietnuť, pretože jeho rozhodnutie by nemalo oporu v Ústave.

Literature:

- Hall, J. *General Principles of Criminal Law*, 2. ed.. New Jersey : The Law Book Exchange Ltd., 2005, 642 p. ISBN 1-58477-498-3
- Haveman, R. – Kavran, O. – Nicols, J. *Supranational Criminal Law: A System Siu Generis*. Antwerp – Oxford – New York : Intersentia, 2003, 370p., ISBN 90-5095-314-X
- Skulová, S. *Právní principy dobré správy? Principy dobré správy*, Sborník příspěvků přednesených na pracovní konferenci, Kancelář veřejného

²⁹ K tomu bližšie pozri: Hall, J. *General Principles of Criminal Law*, 2. ed.. New Jersey : The Law Book Exchange Ltd., 2005, s. 64

³⁰ Pozri aj prípad O'Carroll c. Spojené kráľovstvo

³¹ K tomu bližšie pozri: Haveman, R. – Kavran, O. – Nicols, J. *Supranational Criminal Law: A System Siu Generis*. Antwerp – Oxford – New York : Intersentia, 2003 s. 44

ochrance prav, Masarykova univerzita, Brno: 2006, 265 p., ISBN 80-201-4001-7

- Fuller, L.: Morálka a právo, Praha, Oikoymenh, 1998, 229 p., ISBN 80-86005-65-8

- Tichý, L.: K časové působnosti novely občanského zákoníku, Právník, č. 12, 1984, p. 1104

- Perlík, D.: Retroaktivita právních předpisů v komunitárním právu, Linde Praha, 2006, s. 11

- Svák, J. Ochrana ľudských práv (z pohľadu judikatury a doktríny štrasburských orgánov ochrany práva). II. rozšírené vydanie. Žilina : Eurokódex, s.r.o., 2006, p. 1116, ISBN 80-88931-51-7

- DRGONEC, J.: Súdna tvorba práva ako prostriedok uplatnenia zákona, zabezpečenia spravodlivosti a právnej istoty. Justičná revue, 60, 2008, č. 5, p. 711 – 727.

- Dienstbier, F. Zásada legitimního očekávání v činnosti veřejné správy, Principy dobré správy, Sborník příspěvků přednesených na pracovní konferenci, Kancelář veřejného ochrance prav, Masarykova univerzita, Brno: 2006, 265 p., ISBN 80-201-4001-7

Contact – email

Michalmaslen@yahoo.com